

KRONIKA

IVO VOJNOVIĆ

(9. oktobra 1857 do 30. avgusta 1929)

Lahko rečemo, da je z Ivom Vojnovićem umrla naj-reprezentativnejša osebnost novejšje srbskohrvatske književnosti — bil je potomec visokih kulturnih tradicij starega Dubrovnika in preroški pesnik jugoslovanskega osvobojenja. Njegova dela je povečini izdajala Hrvatska Matica, a najznačilnejša so ponatiskovale tudi srbske književne družbe.

Vojnović je bil po poklicu sodni in politični uradnik na Hrvatskem in v Dalmaciji, od l. 1907. do 1911. pa dramaturg Narodnega kazališta v Zagrebu. Pozneje je živel samo književnosti. Vojna ga je vrgla v ječo, kjer si je nakopal težko očesno bolezen. Že l. 1915. je izgubil eno oko, zadnji čas mu je popolnoma odpovedal vid in v velikem trpljenju je preživel v Beogradu svoje zadnje ure. Pokopali so ga v Dubrovniku, kjer na starem pokopališču sv. Mihajla počiva med svojimi opevanimi dubrovniškimi gospa:ji.

V Vojnovićevih delih se mešajo različni toki evropske književnosti, a nad vsemi prevladuje stremljenje, da ustvari svojstveno narodno dramo v velikem formatu. Nekajkrat so ga zanimali sicer zgolj literarni zgledi in manira (drami *Psyche*, 1889, in *Gospoda sa suncokretom*, 1912), sicer pa vidimo v vseh razvojnih stopnjah težnjo, da s krajevno tipiko in močno refleksivnostjo vpliva na čuvstva svojega naroda. Danes je očitno, da je njegov razvoj šel v simbolnih podobah naravnost v smeri njegove narodno politične ideologije in da so vse njegove osebe klicale od suženjstva k svobodi, od smrti k vstajenju. Prvi pripovedni spisi (*Perom i olovkom*, 1884, in roman *Ksanta*, 1886) imajo povečini samo romantično realistični dalmatinski in dubrovniški kolorit, a že v drami *Ekvinokcij* (1895) se nad živo realistično podobo dalmatinskega življenja in ostanki stare svobode — ljudska sodišča — dviga simbolna postava matere, ki sicer ne more rešiti sina pred tujino, a odreši sebe, da se maščuje nad nasilnikom, ki je vzel njej čast in prodaja mlade ljudi v tujino. Problem je moralen in socialen, v vsem svojem ozadju izrazito naroden. Dubrovnik s svojo zgodovinsko tradicijo in spomini na svobodo je postal Vojnoviću bolj in bolj močno oporišče pesniškega ustvarjanja. »Dubrovačka trilogija« (1900—1902) je najzrelejše njegovo delo. V triptihu izoblikovana elegična himna izgubljene svobode nam kaže uporno umiranje slave in ponosa, zakaj v vseh treh delih stoji na sredi heroična postava Dubrovničana gospodarja, ki ne pozna sprave s sedanjostjo. Odtod je šel Vojnović v srbsko narodno pesem in v *Smrti majke Jugovića* (1907) z ditirambsko dikcijo v treh spevih poveličal junaštvo in žrtev žene, ki ve samo za dolžnost in umira z vero v poveličanje trpljenja. Četrti spev tega simbolnega dela pod naslovom »*Lazarevo Voksresenje*« (1913) se je rodil pod vtisi balkanske vojne l. 1912., ki pa ni izzorel v tisto pesniško polnost kakor »*Smrt majke Jugovićeve*«. Še dalje je šel pesnik v docela simbolističnem delu *Imperatrix* (1914), ki je izšlo po vojni (1918). Nastop mladine že poje pesmi vstajenja in povišanja Carice, heroizem starih in volja mladih kliče k žrtvam, a mreža svetovnih

državniških spletk še zastira pogled iz mističnih slutenj v jasino. To delo je vrh refleksivne moči in formalnih naporov Vojnovićevih. Za njim je zbral še svoje pesmi in manjše spise v *Akordih* (1917) in se po vojni vrnil k dubrovniški snovi v drami *Maškarate ispot kuplja*, a brez posebnega uspeha, dasi je drama šla tudi preko mej domovine.

Vojnoviću se jasno vidi, da visi sredi med dvema dobama, s srcem in mislijo je v preteklosti in prihodnosti; umetniško je docela eklektičen produkt svoje dobe, artistsčen narodni bard. Njegovo delo gre od simbolno prešinjenega romantičnega realizma do vizionarnega idealizma in se preliva v vedno bolj pestri baročni formalističnosti. Oblikovno je preveč stilist, da bi mogel biti elementaren. Če bi hoteli njegove poznejše drame popisati, bi jih morali razkrojiti v vse mnogolične sestavine evropske kulture, od homerske in aischylske vzvišenosti, krščanske simbolne obrednosti, iztočnih misterijev preko elementov ljudske pesmi do evropskega zapadnega artizma, italijanskega in francoskega. Sestaven del njegovih dram je legenda, v kateri opisuje pokrajino, osebe, njihovo psihologijo, nič manj važno kakor govor oseb. Z Vojnovićem je umrl evropsko orientiran naroden aristokrat.

F. K.

ANTON P. ČEHOV

S posebno pozornostjo se je evropska literarna javnost spomnila petindvajsetletnice smrti Antona Pavloviča Čehova (rojen 30. januarja 1860, umrl 16. julija 1904). Čehov je preminul v Badenweilerju na Nemškem, kjer je iskal zdravja svojemu od jetike razjedenemu telesu; pokopali so ga v Moskvi.

Čehov zaključuje vrsto velikih ruskih realistov in nam je podal v svojih mnogoštevilnih drobnih delih najbolj ostro analizo sodobnega ruskega življenja, tistega, ki je s svojo tradicijo in kulturo umiralo v veličastni matorosti, in tistega, ki je prinašalo novih, še nepriznanih in neopredeljivih vrednot: brezobzirnega dela in volje do življenja. Tvorina moč Čehova je risanje ljudi na osnovi psihološkega naturalizma; z njim je pisatelj odkrival brez vsakega patosa sodobno stanje ruskega življenja: veliko domotožje, ki ne najde nikjer odrešitve, in brezupno vero v boljšega človeka — v daljnji prihodnosti; zato je Čehov smehšil vso narejenost velikega življenja in iskal svojih pravih ljudi v majhnih, revnih in nesrečnih usodah in v komediji življenja, v trpkih, maloveseli komiki različnih življenjskih naključij.

Umetnost Čehova je tesno zvezana s postankom Hudožestvenega teatra, ki je v dramah Čehova zmagal prav s svojim skrajno kultiviranim realizmom. Te drame: *Strička Vanja*, *Češnjev vrt*, *Tri sestre* je predstavljal leta 1921. moskovski Hudožestveni teater tudi v Ljubljani. Slovensko gledališče pa je samo že uprizorilo *Strička Vanja* in *Črešnjev vrt* ter vrsto manjših igrice. Nam ga je prvi izčrpnno predstavil dr. Ivan Prijatelj v *Momentih* (leta 1901.).

F. K.

GEORGES COURTELINÉ

(25. junija 1858 do 25. junija 1929)

G. Courteline je bil eden najpriljubljenjših francoskih pisateljev v preteklih treh desetletjih. Že po svojem očetu Julesu Moinauxu, ki mu je vse življe-